

Locuinti'a Redactorului
si
Cancelari'a Redactiunii
e in
Strat'a Morarilor Nr. 18.

Scrisorile nefrancate nu se voru
primi decât numai de la corespondenții regulari ai „Federatiunii.“
Articlii ramisi si nepublicati se voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalul politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Pentru ajutorarea nefericitelor victimelor a le baronului Carolu Aporu, a'cea pentru espozitiiunati Tofaleni au mai incurzu la Red. nostra I. D'in comunitatea operei la Pecicaromania, prin starunti'a zelosului romanu D. Nicolau Filimonu ad vocatu, si a onorabilului jude localu Teodoru Dragosiu, de la urmatorii onorabili cetatieni rom.:

Nicolau Philimonu 10 fl., Georgiu Petroviciu 5 fl., Dimitrie Igrisianu 2 fl., Vasiliu Caracioni 5 fl., Teodoru Dragosiu 3 fl., Iancu Bodrogeanu 50 cr., Gai'a Ardeleanu 1 fl., Teodoru Dragosiu 20 cr., Mitru Jugu 2 fl., Georgiu Pinto 20 cr., Georgiu Gebelesiu 3 fl., Mihaila Dragosiu 20 cr., Ioulu Cheveresianu 20 cr., Ios'a Imbroniu 1 fl., Dimitrie Emandi 1 fl., Lazaru Tamasdanu 1 fl., Danila Sabău 1 fl., Pavelu Chepetianu 1 fl., Constantin Iotgiciu 50 cr., Teodoru Chelemenu 30 cr., Alexa Selegeanu 60 cr., Ioulu Ponta 1 fl., Georgiu Ponta mor. 50 cr., Lazăr Serjantiu 50 cr., Flore Ciobanu 50 cr., Georgiu Ciobanu 50 cr., Teodoru Petrisor 1 fl., Ioulu Igrisianu 20 cr., Dinu Cure 1 fl., Georgiu Ponta marg. 1 fl., Georgiu Cimpecriu 1 fl., Vasa Rachitiu 1 fl., Mitru Sicolovanu 40 cr., Davidu Schiopu 1 fl., Manuila Put'a 60 cr., Petru Tereteanu 1 fl., Vasa Tamasdanu 1 fl., Steva Ardeleanu 50 cr., Steva Igrisianu 2 fl., Alexa Igrisianu sen. 1 fl., Alexa Igrisianu jun. 1 fl., Ars'a Christianu 50 cr., Petru Ponta 1 fl., Ioane Ardeleanu 1 fl., Mitru Tereteanu 1 fl., Georgiu Stoicoviciu advocatu 10 cr., Nicolae Juga 1 fl., Toma Cruecanu 1 fl., Efremu Imbroniu 1 fl., Ars'a Barbău 1 fl., Teodoru Gidovu 20 cr., Georgiu Ponta g. 50 cr., Craciun Meteiu 1 fl., Ioulu Schiopu 50 cr., Ilie Juncanu 50 cr., Rista Munerantiu 20 cr., Persid'a Patu 20 cr., Ilie Munerantiu 50 cr., Ioane Eftieiu 1 fl., Manuila Ponta 1 fl., Masimu Caracioni 3 fl., Nicofor Athanasevici 1 fl., Mun 40 cr., Flore Crisiana 1 fl., Maxa Cismariu 1 fl., Traila Laza 10 cr., Ioulu Ciciriga 50 cr., Ioulu Loncieru 1 fl., Dimitrie Selegeanu 50 cr., Traila Chevresianu 50 cr., Gligora Andra 40 cr., Nicolae Tasca 10 cr., Nicolae Chapetianu 40 cr., Dinu Popetiu 10 cr., Maxa Cradigatu 2 fl., Avramu Chevresanu 16 cr., Georgiu Ratiu 10 cr., Mita Cismariu 40 cr., Ioulu Tinca 20 cr., Nicolae Max a 40 cr., Georgiu Orodanu 1 fl., Toderu Aradanu 50 cr., Mihaiu Stafu 50 cr., Petru Ciciriga 30 cr., Martin Rusanu 10 cr., Ioulu Munteanu 20 cr., Ioulu Jos'a 20 cr., Dinu Munerantiu 10 cr., Nicolae Dragosiu 20 cr., Iovan Vertaciu 30 cr., Georgiu Cigu 30 cr., Ursu Chevresianu 1 fl., Florea Dragonu 50 cr., Ponta Savu 1 fl., Maxa Tifiu 40 cr., Manuila Cruecanu 60 cr., Nicolae Comanu 20 cr., Georgiu Pont'a 1 fl., Unu nenumit 74 cr. Sum'a totala 91 fl. Adeca: noua-dieci si uuuu florini val. aust.

II. Prin D. Nicolau Olariu d'in Vien'a, de la mai multi studenti romani d'in Romani'a libera, anume:

Ioanu G. Nicolescu 2 fl., Christianu Comaneanu 2 fl., Constantiu Papadopolu 2 fl., Emilianu Andreianu 2 fl., Spiridonu Portarescu 2 fl., Vladimiru G. Nicolescu 1 fl., Aleandru Viisiorescu 1 fl., Constantiu Buhlea 1 fl., Gregoriu Petru 50 cr., Nicolau Olariu 50 cr., Vasiliu Papasoglu 1 fl., Nic. Constantinescu 1 fl., Stefanu Grecianu 1 fl. — Sum'a 17 fl.

III. Prin D. Iosif Romanu de la Oradea-Mare, de la DD. Petru Mihutiu, parou rom. gr. cat. in Nogioridu 1 fl., Gavriilu Popdanu par. rom. gr. cat. in Sant Andreiu 1 fl., Iosif Romanu advocatu 3 fl. Sum'a 5 fl.

Deci 5+17+ 91 fl. = 113 fl. adeca una suta trei spre diece florinti v. a.

Pest'a, 30/18 oct. 1869.

In mediul-loculu desolatiunei, candu spiretele fierbu, cindu nimene nu scie de ce se apace, candu fiescencine sente una greutate mare a supr'a sa, de oarea ar' voi a seapă in totu modulu si nu scie cum; in mediul loculu confusionei afacerilor publice, cari nu mai potu avea durata in form'a loru de asta di; in mediul-loculu nemultumirei generali, tristu resultatul alu nedreptătilor si mistificatiunilor congolomerate de multu tempu, candu numai una mica schintea lipsesc pe tra ca totulu se de vina focu si cenusia; éca situatiunea negra a imperiului austro-magiaru, in carea Majestatea Sa Imperatulu Franscuse Iosifu parasi imperiul.

Cum se pote ast'a? va dice cine va. Cine a potutu

ore suatu Majestătii Sale una caleatoria in momentulu, candu prè-inalt'a sa presintia era de una trebuinta neincunguravera pentiu a vindecă reulu cu inalt'a sa initiativa? Singuru austro magiaru ni potu dà aci unu responsu adeveratu; ei au dîsu Majestătii Sale, că rescol'a d'in Dalmati'a este de putiena insemenate, că nu esiste nece unu pericol ce ar' potè inspira ce-va ingrigire; in seurtu ei au voitua ca, cătra apropiarea orei a done-spre diecea, strigatele de dorere si suferintie a le poporeloru esacerbate să nu pota ajunge la urechile Majestătii Sale. Deci fiindu tote bine, slavii de la media-di, insultati prin diurnalistic'a austro-magiaru de barbari, voru fi multumiti voiamu să dîcemu amuști prin sabie, pasce si tunuri, si asi'e sistemulu austro-magiaru, aliant'a a doue popore contr'a dreptul si libertătii celoru-l-alte, si-va continua gloria sa domnire. Intr'adeveru, neci una orbia mai mare, neci una illusioane mai contraria realitătii, decât a crede, că calculul politicilor austro-magiari nu va duce imperiului la cele mai mari catastrofe.

Să presupunem in se că Beust Andrásy et comp., cunoseundu prè-bine situatiunea desastrosa a imperiului; aru avea eu tote aceste putien'a conscientia de a voi a sustinere starea de asta-di cu ori-ce pretiu. — La aceasta presupunere suntemu indreptatisti eu atâtu mai virtosu, că-ci diurnalele francese ni spunu, că guvernul austriacu si celu turceseu au subsqrisu una conventione pentru a procede in comunu fatia cu rescol'a d'in Dalmati'a. Ce? Turci'a să fie capabila a dà vre-unu ajutoriu Austriei, acea Turci'a, carea ca-si Austr'a de fatia, si numera dî lele? acea Turcia carea nu traesce decât d'in gratia poporeloru d'in Orientu si care tremura la cea mai mica miscare? acea Turcia carea sù silita dîlele trecute, de frie'a-Albanesiloru, pus in miscare prin rescol'a d'in Dalmati'a, a revocă pre cale telegrafica prè Essad pasi'a, guvernatoru generalu alu Albaniei? Austr'a si Turci'a, represintandu nepotinti'a si slabitiunea, să pota ore luptă contra junetiei, inspiratiunei si energiei poporeloru d'in Orientu? Aceast'a ar' fi una nebunia, una deliriu, ce nu pota să incapa decât in capulu Dualistiloru; că ci numai ei nu voieseu a vedé identitatea intereselor poporeloru slave de la media-di, numai ei voieseu a produce discordia intre ele, pentru ca ei, dualistii, să-si pota continua domuirea loru arbitria. Se scie, că relatiunea intre Austr'a si Rusi'a este cîtatu se poate mai rece; nimene nu se va mira de acest'a, daca va cunoce starea slaviloru d'in Austr'a; se scie, că tote poporele d'in Orientu, Romani, Slavi, Bulgari, Greci, Muntenegrini etc. sunt inimici ai Turcici si Austriei, cauzele sunt totu acele: identitatea intereselor connatiunaliloru loru oprimati atâtu in Turci'a cîtu si in Austr'a.

Deci era bine, daca consiliarii coronei retineau pre Majestatea Sa a casa si să nu cerce ajutoriu pentru sistemulu loru odiosu acolo, unde de sigura nu lu voru capetă. Felicitările guvernului Romaniei si Serbiei au fostu nisice acte de una simpla curtesia, carea nu se poate denegă unui suveranu atâtu de poternic cu ca Majest. Sa imperatulu Austriei; in se acea curtesia n'a potutu fi adresata nece decât Dloru Beust si Andrásy, a le earor-a intentiuni si planuri sunt bine cunoscute in Romani'a. La rentorcerea loru, ci nu voru aduce cu sine nece una reminiscintia dulce.

Pana ce Transilvania va gema sub absolutismul manei libere a Dlui Andrásy, pana ce Romanii d'in Transilvania voru fi alungati d'in locuintiele loru prin aristocratia magiaru si legile feudali, precum Tripartitul lui Verböczy, Aprobatele si Compilatele barbare a le Principiilor Transilvaniei, pana ce justitia si administratiunea va fi esplotata prin aristocratia magiaru in defavorul si detrimentulu Romanilor d'in Transilvania, pana ce, conform dorintielor loru juste, Romanii d'in Transilvania nu voru fi repusi prin una restitutio in integrum in drepturile loru na-

Pretul de Prenumeratii
Pre trei lune 3 d. v.a
Pre siice lune 6 " " "
Pre anu intregu 12 " " "

Pentru Romania:
pre anu intregu 40 Lei n. = 16 fl. v.a
" 6 lune 20 " = 8 " " "
" 3 " 10 " = 4 " " "

Pentru Insertiuni:
10 cr. de linia, si 30 cr. taxă a timbrele pentru fiesce care publicațiunea separata. In locul deschis 20 cr. de linia.
Un exempliaru costă 10 cr.

turali, pana ce nationalitatea si cultur'a natiunale a Romanilor d'in Banatu si cele-lalte comitate de pretectoriul Ungariei proprie nu voru fi asigurate prin una lege drepta si egale: fratii nostri d'in Romani'a libera nu voru incetă de a dice Dloru Beust si Andrásy y acea ce a dîs-u senatul si poporul romanu regelui Bocchii: *S natus populusque roma nus benefici et iniuria memor este solet . . . foedus et amicitia dabuntur quin meruit.* Apoi, dieu, Andrásy si Beust nu merita asta-di amicetia d'in partea Romaniei.

Suferintele Tofalenilor strabatute in Romani'a libera.

Cetim in „Romanul“ de la 12. octobre: „Dlui Redactorul alu diuariului „Romanul“ Domnule Redactoru, vediendu apelul publicat in diuariul ce dvostra redactati, spre a veni in ajutorul celor 300 Romani, lucratorii tipografiei Statului, petransi de compatimire pentru nenorocirea fratilor loru de preste Carpati, ve roga să bine voiti a primi micul loru ajutoru, spre a alină suferintele nenorocitelor uicitive, alaturandu-ve, pre langa acëst'a, list'a josu notata cu sum'a de lei noui 93 bani 58.

Primiti, dle Redactore, incredintarea prè osebiti consideratiuni ce ve pastrămu.

G. Nicolescu.

Telegramu Doctorehui Ratiu in Turda (Transilvania).

Alu doilea versamentu la subscriptiunea Tofalenilor se spedię mane, in su'a de franci una milie.

Rosetti“

„Trompet'a Carpatiloru“ de la 12 octobre face unu patrioticu apel cîtra Romani, in favorea nenorocitelor uicitive a le ju-titiei ostrungure, publicanu una colecta de 275 lei 76 bani pentru ajutorarea loru, si dîce:

„Efektele dualismului austro magiaru, prevedute de cîtra natiunile abandonate superbiei Unguriloru, se infacișea asta di in tota ororea producerei loru.

Ce'a ce facu Unguri asta-di in privint'a Romanilor, vecsatiunile si pressiunea ce exercita autoritătile magiare asupr'a Romaniloru mai cu séma, desproprietarii si gon'a Romaniloru etc. etc., tote aceste nu sunt semne, că Ungurii au intilesu seu aru si capabili să inteleaga interesulu loru propriu de conservare in Europ'a, unde ei sunt asediati ca plante esotice.“

Crudim'i magiare.

Sub acestu titlu cetim in Nr. 43 alu diuariului italiano „L'Unità Politica“ ee apare in Turinu, urmatorul articlu:

„Antropologii, cari sustin permanent'a caractereloru originarie ale raselor, potu invoca in favorul doctrinei loru pre unguri. Acesti-a de si civilisati, de-si cultivați eu sucesu artile si științele si au maniere delicate, totu-si sub scort'a aparinte pastreza selbachici a barbariloru loru stramosi. Napoleonu Marele dîse: sgariati pre rasi, si veti astă pre tatari"; cu asemenea tactu antropoliticu se poate dîce: „sgariati pre magiaru, si veti descoperi pre huni," socii acelui inficosiatu Atilla, pre carele contemporanii lu numira „Flagellum Dei.“ Nu vomu repeti mineirosele asicurări a le unguriloru — duna caderea loru in 1849 si supunerea loru unitătii a satracci — asicurări, că voieseu dupa ce voru fi recastigatu vechia autonomia, a trată ca frati cu gîntile de alta nationalitate, cari losuescu intre limitele politice ale regatului ungurescu; nu, pentru că scimus cu totii cum tradara sperantiele croatiloru, congiariiloru (granitieriilor), slovaciloru, etc., toti scimus, că ungurii in nemarginitul loru orgoliu au crimin a intentiune de a maghiarisă tote cele lalte natiuni, — nu crutia persecutiunile in contra personelor, presei, comunelor si in contra ori carei societăți.

„Pre nemti, atât de numerosi în Ungaria, avându-se potă dîce, monopolul comerțului și industriei, nu-i persecută; potă d'in respectu că se tine de naționalitatea poporului Austriei proprie, prin urmare și a Vienei, reședința regelui Ungariei, ori mai multă d'in tema că să nu-si atraga ură marci și putinței națiunii germane. Se obraznicesc înse in contră slavilor, pentru că Russia e departe. Dar' aceea-a in contră caror a se arata mai crudă, cunt Romanii, si astă d'in cauza că vecinul u statu romanu nu are destula forța numerică ca să pota alergă la strigatul de dorere alu Romanilor din Transilvania, Banatu și Comitatele de preste Tisă.

„Inca inainte de 1848, Romanii transilvani erau tratati ca sclavi de către pueinii și avutii unguri. In episoletă lui Brateanu către Irányi, tiparita in Paris, 1851, si mai alesu in opulu ilustrului Papiu Ilarianu, tiparita in Iasi, 1853, sunt inregistrate maltratările Romanilor de către unguri. Dependinti a austriaca, care-a fure supuși de la 1849—1859, esiliul multor patrioti distinsi, impuscarea altor, erudițile lui Haynau, nu fure in stare a-i face să cunoasca, că de toți loru, să trateze ca frați cugintile de alta naționalitate, cari locuiesc patria unguresca și transilvanica.

„Unu nou faptu oribilu veni să probeze erudiție si mandrii a caracterului ungurescu. Unu ordinu draconian *) alu presiedintelui curții de justitia, bar. Apor, alunga d'in casile loru pre 300 de romani, acum candu acolo se incepă iernă. Dăriau „Federatiunea“ d'in Pest'a, in n. său d'in 10 l. c., ceprinde dorerosă naratiune a acestei disgracie, la care sunt supuși 300 individi, alu caror de flictu e că sunt Romani. Oh! de ce libertate frumosă se bucura ungurii! O cătu de nedemni se areta de a numeră intre magiari atâta-patrioti probati! O căta indignatiune trebuie să senta venerabilul Kossuth care, parasindu-si patria, a fostu scrisu pre flamură sa: „Egalitate pentru naționalități.“**)

In contră unui atare actu fiorosu, care s-ar potă dîce a fi subscrisu de Atilla, Timur, au Gengiscan, ar' trebui să facă remustratiune antăru imperatulu Franciscu Iosifu pentru care combatura si morira atâta-patrioti Romani in 1848 si 49, pentru a-i conservă corona, apoi Franta, care daca se intereseza de usurarii jidovi d'in România, ar' trebui să scuteasca o ginte latina, care e avangardă franceze in contă Russiei nevalitorie. Itali'a ca māmā patrīa a Romanilor, ar' ave strinsa de to'ria, dar' fiindu redusa de către guvernatorii ei la nepotintă d'a ave voce in canticile straine, si facuta nesimilitoria la propriu-a-i rusine, acum nu poate face nimicu in favorulu loru; dar' celu

* Autorulu articlului dace aci, d'in smintela, ordine, necunoscundu bine afacerea Tefalenilor.

R. d.

**) Aci inca ratecesce autorulu, căci Kossuth a fostu celu mai mare adversaru alu egalității naționale. Magiarii au sedusu opinionea publică a Europei asid, incătu chiaru si Kossuth este considerat de liberalu. Aci e locul să amintim faptul perfidu de la Abrudu, caruia devine victimă martirul nostru naționalu, Ioanu Buteanu; acestu faptu s'a intemplatu sub auspiciile lui Kossuth. Argumentum ad hominem.

R. d.

putinu presă libera italiana împlinescă si detori'a de a stigmatiză pre barbarulu baronu Apor, pentru care o si roghim cu totu adinsulu.“

La caleatori'a Maj. Sale Imperatului.

„Adunarea Naționale“ de la 13. octobre dace:

Dnulu M. Cogalniceanu, ministrul de externe, a plecatu astă d'i pre drumulu de feru către Giurgiu, si de acolo se va imbarca spre a merge la Verciorov'a la fruntari'a ticeri, spre a intempiu pre M. S. Imperatorul Austro-Magiarilor, care descinde Dunarea pentru a trece la Constantinopole. Eea pentru Dnulu Ministrul de externe o buna ocazie de a aretă Maj. S. Imperatorului că, pentru că România este buna vecina, de aceea dorește, ca dreptatea M. S. să dñe locuitorilor d'in Ardeleni liniste ce le lipsesc, si de la carea aru depinde si propriu liniste si bună stare a României. Convinga lu intelegerile noastre Ministrul, că Daco-Romanismulu l'a inventat insi-si Magiarii, spre a inarmă cu armă resbunarei mană imperiale, care-a, la 48, Romanii au ascurat suceptrul ce lu smulcesc revoluționarea filor lui Arpadu.

Camer'a representantilor Ungariei.

Siedintă de la 27 octobre

D'entre ministri sunt de facă: Baltazar Horváth, bar. Iosefu Eötvös si noulu ministrul de interne Paulu Rajner.

Presedintele anuncia scisorile intrate la presediul, Stef. Huszár si Emericu László substerne petitiuni de la privati, era Carolu Szatmáry presinta petitiunea opidului Sümleu (d'in Selagiu) care cere a fi desemnatu de reședinția pentru tribunalu.

Colomanu Tisza interpelează pre ministrul de interne, de are intenția de a substerne camerei unu raportu exactu despre starea presintă a teatrului naționalu ungu d'in Pest'a, si ce despusețiunile voiesc să facă pentru înflorirea aceluia? — Ministrul Rájne dace, că nu este pregătitu pentru a responde la această interpellare; procurandu si ince datele si informațiile necesare, va face indata tote despusețiunile posibile pentru prosperearea teatrului ungu. *) — Interpelantele este multiamit eu respunsulu.

Maur. Iokai interpelează pre ministrul instrucțiunii publice in cestiu naționalu institutelor de orbi si osebitu in privintă abusurilor escate in institutulu d'in Pest'a. — Ministrul Eötvös responde, că statul se va îngrijii despre infintarea mai multor institute pentru orbi; era cu privire la institutulu d'in Pest'a spune, că acelui-a este fundat si dotat, d'in initiativa palatinului Iosef, prin binefacatori priyati, deci statul nu poate despune a supr'a lui. — Interpelantele este indestituitu cu partea prima a respunsului, era a don'a cere a se pună la ordenea dălei. — Camer'a o pune la ordene.

*) Ministrii ungu sunt forte promti candu este vorba de vre-unu scopu ungu; dar' candu este vorba de a nu lasă 300 suflete romane să peră de frig si fome, unde este atunci primită umanul nostru guvern? Au guvernulungu esiste numai pentru ungu? Potrivit Raportoriulu.

Colomanu Tisza propune urmatorulu proiectu de conclușu:

„Camer'a să despuna, ca ministrul justitiei să prezinte camerei, inca sub decursulu sesiunii curente, proiecte de legi pentru regularea raportelor de natura urbariale, pentru stergerea remaselor feudale si osebita cu privire la contractualisti.“

Presedintele dace, că acestu conclușu nu se va potă perpetră de cătu numai după ce obiectele puse in ordinea dălei voru si discutate si decise.

Se continua apoi pertractarea speciale a proiectului de lege pentru responsabilitatea judecătorilor.

Siedintă de la 28 octobre.

Presedintele spune, că secesiunea a 8-a a alesu pre Ernestu Simonyi de membru alu comisiunii pentru verificare. Mai multi deputati substerne camarei petitiuni dizerite.

Carolu Babori interpelează pre intregu ministrul, de voiesc să pună pre măs'a camerei unu proiectu de lege pentru incompatibilitatea postului de deputat cu alte ofice de statu? Presinta apoi unu proiectu de lege, pentru ca celu ce porta mai multe ofice de statu să tragă numai după unul salariu.

Sandru Török (d'in Siopronu) interpelează pre ministrul de finanțe, că prezintă va inca sub tempulu sesiunii actuali unu proiectu de lege pentru reacumpărarea punctii d'entre Bud'a-Pest'a? si pune pre măs'a camerei und proiectu de lege pentru ajustarea politecnicului d'in Bud'a.

Ministrul cultelor bar. Eötvös responde la interpellarena lui Sandru Csiky in cestiu abusurilor comise de prețuirea contră seolelor d'in Agri'a, si spune, că fondurile scolare au datu ansa la multe neplaceri in mai multe locuri; guvernul a adoptat de directariu, in casuri de aceste, cartea funduaria; proprietatea insemnată in cartea funduaria se consideră de dreptă, sia a statului, a catolicilor etc. Pentru incungurarea abusurilor d'ui promite a execuția cu tota strictetă preserisele articolului 38, din 1868. — Csiky cere, ca responsulu să se pună la ordinea dălei pentru a fi pertractat de camerei.

Presedintele întrăba camer'a, de vră să iec actu despre responsulu ministrului, său să implementeze dorintă lui Csiky? Mai multi vorbesc in meritulu cestiu-nei. — Presedintele aru voi să scia, cum si-explica camerei §. 120 alu regulamentului internu, adeca potu să vorbescă mai multi său numai interpelantele in meritulu cestiu-nei? — Mai multi vorbesc, ca intrebarea această să se pună la ordene pentru a fi desbatuta.

Trecandu-se la ordinea dălei, se continua pertractarea proiectului pentru respondere judecătorilor.

Siedintă de la 29. octobre.

Dupa autenticarea procesului verbalu d'in siedintă de ieri, presedintele anuncia petitiunea cetății Jauriu, care springesce cererea bihorenilor pentru generalisarea institutiunii juratilor. — Emericu Ivanka substerne petitiunea honvedului nepotintiosu Iosu Oroszhegyi, care cere ajutoriu, sperandu, că ministrul de finanțe,

curge. Chiaru pre acesti-a trebucă a-i gasi, a-i descoperi, a-i recunoșce, a-i alatură apoi si impacă; era d'in-totu tote, căta sciintia, căta abilitate, si căta curajiu nu se cerea ca acesti conducatori perfidi, adese-a inimicii in-tre sine, si parurea dusmani de morte ai Romanilor, să nu aduca in ratecire si pre celu mai invetiatu si abilu cercetatoriu, pre unu dramu atât de greu si ne mai amblatu. Încain i descopere pre toti si plăcea la dramu, dura bine armata; elu si-cunoște conducatorii, le invetiasă limb'a si le studise tote pasiunile, tote maiestriile, tote tendințele si tota perfidia.

Încongiurat de asemenei conducatori, elu urmarește visiștudinile coloniei lui Traianu d'in ambe Daciele in totu cursulu vîcurilor, d'in anu in anu. Întrăba neințețatul pre martori; i lasa să vorbescă pre toti, in tota libertatea, pre poloni, unguri, rusi si turci; indeplinește pre unul prin altulu, si i face, si fără voi' lor, a inapoiă adeverulu ascunsu si risipitu alu istoriei romane. De multe ori martori, conducatori, se contradică, adese-a vorbescă orbiti de passiune, de interesu si nesciintia: atunci cronografulu nostru confunda si impacă contradictiunile, passiunea face să amintescă, si nesciintia să cede, prin căte una observație scurta, clara, judicioasa, grava. In immensulu si intunecosulu labirintu alu evalui mediu, de căte ori nu pare a fi in periculu de a-i scapă frulu, de a porde urmă coloniei ce cauta

EPOSIOARA

Societatea Academica Romana.

Siedintă publică d'n 14. sept. 1869.

(Urmare.) *)

A treia parte a studiului dlui Papiu este cea mai interesanta. Aici se desvolta pre largu ideele lui Sîncaiu, relegiose si ortodoxe, sociale, politice, naționale, literare etc., seose tote d'in eperele lui, idee si invetiature sublimne pentru toti romanii d'in ambe Daciele lui Traianu si Aurelianu. Dara aceste-a lectorulu le va consultă in analile societății academice, unde se voru publica in currendu; era aici reproducemu numai partea, in care d. Papiu ne presenta pre Sîncaiu ca istoricu.

„La 1774, intră Sîncaiu in cetatea eterna. Vedi column'a lui Traianu, si se inspiră de geniul Daciei si alu Romei. Elu fusese tramis in Rom'a papiloru, si se intorse rapitul de Rom'a lui Romulus si Traianu.

„Inca de atunci, june abia de 20 ani, Sîncaiu si-propuse a face unu dramu immensu, care pana la d'iniu nici unu romanu nu lu facuse, nici de atunci pana astă-dinu s'a mai incumetatu cineva a lu face.“

*) A se vedea nr. 116, 117, 118 si 119.

„Elu si-propuse a pleca de la unu punctu ficsu si certu, de la colonisarea Daciei prin Traianu, si a urmară apoi colonia romana, pasu in pasu, d'in anu in anu, prin tota intunericimea tempurilor, prin totu labirintulu barbarilor, prin tote adversitățile secoleloru, pana in dîlele sale.“

„Nimeni nu calcease acestu dramu, nimeni nu resbatește in acestu labirintu.

„Cine era să-i fie conducatorii? unde era să gasescă frulu Ariadnei?“

„Mai ori cine si ori unde, afara de romani, cari de multu lu se pasaseră d'in mani. D'in Tis'a pana in marea negra, d'in Carpati pana in Balcani si in Pindu, resipiti, deslipiti, steremati, subsugati, romanii uitaseră de multu, si de unde era venit, si ce fusesera odiniora, si chiar ce era acum, si cum de ajunseră in starea in care se astă. Furtunile tempurilor risipiseră tote monumentele originei si vietiei loru, pre tota facia plementulu, de la Rom'a pana la Moscovia, de la Constantinopole pana in Asia de o parte, pana la Varsiov'a si pana d'incolo de nordulu extremu alu Alemaniei de alt'a: unguri si poloni, nemți si rusi, bizantini si turci, toti si pro intrecute ruposseră căte o bucata d'in corpulu istoriei romane, ascundiindu-o, acoperindu-o, alterandu-o, descolorandu-o, adese-a destrugendu o chiaru. Si eu tote aceste-a, la asemenei marturie, la asemenei conducatori, era nevoie a re-

celu ce se lauda cu insurirea finanțelor ticei, i va ascună ajutorulu dorit d'in superflauul economisitănei sale. — Alb. N e m e t h i interpelază pre ministrul comerțului, de are scire despre perderea unei sume de 6000 fl. a comerciantului G. J. Deutsch pre post'a hevesiana și cunoște caracterul si trecentul lui Sandru Török magistrul postal de d'in coce de Tis'a? — Raportorul comisiunii verificatorie anunță verificarea mai multor deputati nou ales, si dechiara, că petitiunea intrată contra alegrelor după Eugeniu Mocioni nu se poate lăua în considerație. Secret. de st. Carolu Kerkápoly i prezintă proiectul de lege pentru recrutare. — L u d w i g h si Irányi dice, că dnu secretariu n'avea dreptul de a prezintă în numele ministrului său acelui proiect, de ce nu l'a prezintat altu ministru? — Apoi se trece la continuarea pertractarei speciale a proiectului pentru respunderea judecătorilor.

Insemnăm cu parere de rēu, că majoritatea de putătilor romani nu s'au infacisat inca la dieta.

Procesul de presă intentat contră lui Iosefu Hurbanu

s'a pertractat in 21 oct. precum urmează după „Pester Lloyd“: Obiectul acuzației este articolul intitulat „Istoria ne spune“, publicat în „Pest-Budinski Vedemosty“ și subseriat de dr. I. M. Hurbanu.

In acestu articol se dico, că reprezentanții celoru 3 milioane Slavi numai pentru aceea și-au micățut limbă in dieta, la pertractarea proiectului de lege, referitorul la naționalități, ca să linga catusiele, in cari se arunca naționica slava, și acaroru urmare este disordinea, selav'ia și elotismul naționici slave; dreptul de a se introduce limbă slava s'aru potă cascigă numai prin una rebelle; atunci Slavii se voru provocă a secură jugulu, care li l'au pusu după gutu immigrati si nemultiamitorii Unguri. In fine să dice, că acoia, cari au mai remasă in vietia in urmă omorului comis de acei ablegati fără conștiință, voru astă, că sangele lui Avelu striga la ceriu după resbunare.

Acuzațorele publicu, dico, că articolul incriminat ataca cu violentia legea naționalitătilor si agităza totu-nădata si pro Slavi in contră Ungurilor, prin urmare calca §. 9. alu legii de presă, de acea cere, că acuzațulu să fie dechiarat de vinovat, amesurată §. 13. si 33. d'in legea de presă.

Dupa ce juratii si interpretele au depusu juramentul so ceteșee acușa si articolul incriminat. Se scola apoi institutul procurorului, Eduardu Seiffert, si dice, că Ungurii, după venirea loru in tiéra au traitu in ea mai buna armonia cu popoarele supuse, si că li-ai respectatute tote drepturile avute. In 1848 Slavii inca au scapatu de iobagia. Articolul de lege XLIV d'in 1868 a regulat si referintile limbelor. Dupa acea comparăza libertatea (!) naționalitătilor d'in Ungaria cu libertatea statelor unite americane.

Acestu articolu lu serio unu preotu, a carui detinția este a linisici spiritelor; unu barbatu, carele mai inainte era plătitu de reactiune, acum serie unu articolu, in care intrebuintieza tote mediulocele, cari potu influența asupr'a inimii si a spiretului.

Acum iâ cuventul acuzațulu Hurbanu, care se apera in limbă germană si dice, că să află in pusetiunea neplacuta de a nu se potă aperă in limbă sa materna. Sperăza ince, că juratii nu voru desbate limbă, ci starea lucrului. Elu n'a agitat in contră linisici si a ordinei publice, elu

numai a desaprobatu acele legi, cari strică atât de multu naționci slave. Si potă cine-va pofti, ca legile, cari violează interesele cele mai viți, să fie respectate? Elu n'a agitat in contră Ungurilor, ei a atacat pre deputatii, cari au creatu articolul de lege 44 d'in 1868. Ceca ce a serisă despre elotismul poporelor slovace este adeverat, că ei intielegintă slovacă se persecută.

Cumă elu a declarat rebeliunea de singurul mediulocu, pentru a secură jugulu, nu este adeverat, si cum-ea a dîsu, că istoria va judecă,asca crede, că nu va potă fi crima.

Elu a numită și gimei pre deputatii slovaci, precum si sunt intr'adeveru. Par' că i vedu, dico elu, cum se dragosteau cu alegatorii, cum beau cu ei frățietate si li promiteau, că se voru luptă pentru egalitatea tuturor naționalitătilor; si totu si nu-si cascara gură, candu se facă acela lege, carea restringe si vatema egalitatea.

Articolul incriminat a fostu numai a sieptă parte d'intr'unu intregu. Elu a nesutu in tote după egală indreptătire, si a propusă a se recercă regimul, pentru declaturarea disordinei si a elotismului. Elu dorescă, ea acăstă să se facă pre cale legală. Este acăstă una turburare a linisici publice? In fine assertimca, că sangele lui Avelu striga către ceriu pentru resbunare, este basata numai pre unu faptu istoricu si nu este nici de cum agitare.

Acum iâ cuventul aperatoriulu lui, Victoru Mudrony, si după una introducere lungă dice:

Faptele D. Hurbanu d'in 1848 sunt rēu însemnate si intielesc. Elu n'a fostu mercenariulu reactiunei, faptele lui si ale Camarillei se naseură d'in motive d'ferite. Istoria a arcatu, că propriașrea si procederea lui Hurbanu a fostu justa. Elu si-jubă poporul si naționalitatea. Acăstă l'a situit a lucra astu-seliu, si cine si-jubesce poporul, nu potă fi inimicul altui poporu.

Dupa acestea a trece la punctele singuratici ale arti-lului incriminat pentru a documenta, că acestea nu sunt chiar in timpulu absolutismului nu s'aru si considerat de agitație si turburare a ordinei publice. Cu atâtă mai putinu inaintea unui tribunalu, constatarioru d'in cetățieni liber si iubitori de libertate.

Articolul de lege 44 d'in 1868, care se numește legea egalei inegalități a naționalitătilor este legea neegalității, care vede pericolu chiaru si in numele de „naționalitate“, si dea numele de „naționalitate“ i se pare atât de infriescat, cum va consideră atunci ea existintă a acesto n naționalită? Acăstă lege să o stimămu? Limbă magiară are antăietate pre totu-inde-ne; cele lalte limbi sunt numai tolerate, pre candu acăstă este impusa: langa orice actu originalu, serisă într'una limbă nemagiară, trebuie să se alature traducerea magiară, si atunci nu documentul originalu are insemența, ei traducerea. Se socotește de favoru că cine-va potă suplică la regimul in limbă sa propria; favoru este ince acestu a? Nu vorbesce domnul in slavul in limbă selavului? si dea o face acăstă, au engeta elu, că selavului are dreptulu să pretindă acăstă?

Juratii să nu iđe in considerație acușa carea mistifica assertiunile, ei să aprețină articolul incriminat.

„Mi-fineseu aperarea, dico aperatoriulu, fiindu convinsu, că juratii nu voru dă ajutoriu celui ce vră a incaușia libertatea, ei voru stimă iubiră

de patria, si asceptu d'impreuna cu poporul slovacu verdictulu, care va otari despre sortea conducătorului nostru“

Presedintele resume cele desfășurate de ambe părți si face juratilor întrebările următoare:

1. Sunt juratii convinsi, că articolul incriminat cuprinde in sine agitație pentru turburarea linisici si a ordinei publice, său nu?

2. Acuzațulu este autorul acestui articol?

3. Prin urmare este elu culpabilu său nu?

Juratii se retragu in incaperă laterală si după una scurta consultare, presedintele loru anunță următorul rezultat: Juratii au respunsu la întrebarea prima 9 cu da 3 cu ba, la a două unanimu cu da, la a treia 8 cu da 4 cu ba.

Acuzațulu este declarat prin urmare de vinovat si condamnat la 6 luni de inchisore, la una amenda de 200 fl., la suportarea speselor procesuale cu 32 fl. si la suportarea speselor de inchisore.

Acuzațulu se elibera de-o campană pre garantia confesorului evangelic militar Adam Bolvanescu si a avocatului Victoru Mudrony.

Aperatoriulu insimua recursu de nulitate.

De pe campul bataliei Dalmatiane.

Foile oficiale s'au convinsu, că Dalmatianii nu glu-mescu. Deci vinu a spune adeverulu, care nu se mai poate ascunde. „Wiener Abendpost“ confirmă tote scările respandite pana acum prin diuarie despre rescolă d'in Dalmatia, si mai adauge, că rescolă se latiesc mai alesu de către Albani si Turci. Turci se temu, că Muntenegrii voru atacă fortăreță de la Seutari, D'in Trebinje se serie, că 1300 hertiegovineni voiesc a trece in Dalmatia intru ajutoriulu fratilor loru. Rescolatii, ocupandu fortăreță Stanieviči, costigara munitiuni, arme si 2 tunuri. Trupele revolutionare sunt numeroase si bine armate mai alesu in cercul Zuppa. 600 rescolati combatu fortăreță Budua. Trupele imperiale se sporesc neintrruptu. Majorulu generalu Wagneru spune, intr'un telegramu alu său, că rescolatii se ferește de conflicte mai mari; ei ocupa strințorile muntișoare si pescerile staneelor si de acolo se arunca a supr'a trupelor imperiale, macelarindu grozavu.

„Wiener Ztg“ publică ordinul imperiale, prin carele comandanțele districtului Cattaro este investită, pre tempulu assediului, cu potere absolută, in trebile politice si politiali

Corespondintele diuariului „Wanderer“ spune, că rescolatii imparătii in trupe de 30—40 insi ambla prin site verbuvandu fețori pentru caușa loru. Conducătorul loru e Broncici, unu tieranu harsnicu, vertosu, frumosu si bogatu, cu alti doi omeni de respectu. Fia-care e prevedințu cu pusea, cu ește patru pistole, cu handjare si cu ește asuciște. Costumul loru orientale, brodarită cu argintu, e de unu aspectu pitorescu. Vipuiale au destule. Familiele si vitele loru le au transportat pre teritoriul muntenegrén, hersegovinu etc. Puscaturele li servescu dreptu organe de comunicare intre sine. Daca vaporul „Lloyd“ trece cu pasageri prin canalul de Cattaro, rescolatii si-dau de sece prin puscature, ca să dñe pace trecatorilor. Ei au baricadat toate drumurile, carările si strințorile d'intre munti asiè, in cătu nu se potu strabate.

„Corr. Slave“ descrie astă-modu situatiunea d'in

Barbarii predatori nu lasaseră nicăruino in urmă loru. Era conductorii, ignoranti, si perfidi, asigura cu taria, că colonia, că giante ce canta, a poritudo multu, valurile invaziunilor barbaro o au inghicitu, si totu cautașe in desert. Atunci nobositulu nostru cercetașorul, ingrijit, dăru plinu de credință, privescă cu atenție in dréptă si in stangă; si la vedere unui martiru la Dunare in secolul III si IV; la privirea unei epistole d'in Mesia, serisa latinescă in secolul V si V; la audierea unui graiu romanu prin padurile si văile Traciei in secolul VI, cu facă radiosa esclama ca unu altu Columbu: Ecă uscatulu, ecă colonia lui Traianul! De căte ori, aproape perduță, nu o reașa aseunsa sub alte si alte straine si barbare numiri: candu sub nume de daci si goti si alti barbari, candu sub nume de abotriti, apoi de bulgari, si de scito, pana si numele pacinatilor si comanilor inca se dede colonilor lui Traianu precum mai tardiu ungurii si nemții se mandri cu faptele romanilor, alu caroru nume lu ascundea. Candu i reașa si privescă amarale susținție, „ale bictilor nostri „stramosi“ sub barbari, elu sufere impreuna cu dinsii si plange d'impreuna.

Conducătorii, in totu lungul drumu, nu incetăzea si dusmani. Sincain i observa mereu, i indeprezde, i chiama la ordine. Acăstă o face adesea cu bizantini, si mai adesu cu polonii si mai alesu cu ungurii si nemții. Era candu neadeverulu si nedreptatea trece tota mesură,

Sincain se indignă si elu căte odata, si perdiendu rabdarea, de să slăgură in mijlocul atâtoriu inimici, nu se indoiescă a adresă acestorui martori incorigibili căte o apostrofa homeriana: Rusinea se ve manance obrazula. Elu arăta pentru ce Walther se linguisce polonilor. Multu are de lucru cu „prea-vestitul Engel“ contimpuranul si cunoscătorul său. Indrepta tote erorile lui, comise cu voia si fără voia. Spune eum se linguisce ungurilor, lucru „care nu se cuvine istoricilor“; se miră, că căte odata serio adeverulu si prea-vestitul Engel, causele reticentelor lui inca nu le lasă in tacere.

„De tema, nu cum-va să se perda firula victiei naționale, au să se rumpă in mijlocul atâtoriu tempeste, Sincain nu uită a-lu legă candu si caudu.

„Sincain si-propusese a si unu simplu eronie. — Dara elu e unu adeverat istoricu, pragmaticu si criticu.

„Quinet, care de done ori asemena pre Sincain cu Muratori, nu potă admiră de ajunsu int'insulă maturitatea criticei, spiretulu de regula, de metodu, de investigație pacientă; discernementul admirabilu in lucrările mari ca si in cele mici; art'a de a pune ordine, de a aduce lumina in caosulu celu mai incalcit u ce a fostu vre odata; cum fără a cauță efectu, elu nu simte decât trebuintă eseciva de a vedă adeverulu demonstrat;

tote acestea, intr'una limbajul ingenu, originalu, bruscu, vin, populariu, plinu de verdore si de o simplicitate ea si rustica. Metodulu lui Sincain de a produce documente, tractate, de a lasă pre inimici să vorbește, de a aduna din toate părțile totu elementele de certitudine, si a lasă apoi pre lectoru să judece acestu metodu, dice Quinet, asiedia pre autoru in rangul creatorilor marei școle istorice d'in secolul XIX. Elu a isbutit a face pentru România ceea ce au facutu Muratori pentru Italia, Benedictini pentru Francia, ceea ce lipsesc astă-di inca mai multori națiuni orgoliose de trecutulu si viitorulu loru. Si dea vomu consideră, că elu a fostu condusul la acestu metodu inventat in anii 1790—1808, adica într'unu tempu candu operele criticei contemporane nu aparuseră inca, si pre candu in istoria domnă unu spiritu cu totul deosebitu, nimirea ne va exprinde si mirarea, si ni se va pară potă, că asemenei lucrări nu s'au potutu indeplini fără unu planu ore care alu provedintei in privința poporului pentru care s'au intreprinsu.“

(Va urma).

Dalmatia: Mai multe fortarete, pre cum Dragali, Cercive, Stanievici, sunt in posessiunea rescolatiloru. Teritoriu de la Crisvosige, Zupa, Pobori, partea de susu si de diosu a Buduei s'au ocupatu prin rescolati. Teritoriu marginitu de Munte-Negru si Hertiegovin'a este in posessiunea revolutionariloru; armata imperatresa posiede nu mai porturile, apoi cetatile Cattaro, Risa o si Castelnuovo, cari sunt silite a suporta tote calamitatile resbelului, fiindu indesuite cu trupe imper. Poterea insurgentiloru, carea cresce in continuu, se pretiesc la 12—14 mil, er' armata imperatresa consta din 18—20 mil, mai mare potere nece nu s'ar' pota intrebantia pre mieul teritoriu alu Dalmatiei. Se dice ca imperialii s'au retras la Cattaro, si insurgentii voiescu a-i ataca.

Imperialii fiindu respinsi din muntii de Ledonice, in retragerea loru intalnira langa Risano doi insurgenti bine inarmati, cari dupa ce ranira pre cati-va soldati si ucisera pre unulu, fure prinsi si impuscati in data Cu oca-siunea conflictului de la 20 oct. 11 rescolati, intre ei si muntegreni, cadiendu in manile imperialiloru, fure judecati la glontia. Acestu terorismu crudel va produce triste resultate, ca ce insurgentii nu-si voru pregeta a reintorce imprumutul sangerosu.

Capitanulu austriacu De m e l fu transis la principale Munte-Negrului, pentru a lu provoca la neutralitate, si ca se conceda trupelor imper, a intreprinde operatiuni resbelice pre teritoriul muntegrenu. Principale promise neutralitate, dar' intrarea armatei austriaciloru pre teritoriul seu n'a accordat-o. Si natalu muntegrenu fu conchiamatu pre 24 oct. la siedintia estraordinaria, si a decisu, ca principale se tramita una nota mariloru poteri, in carea se declaru, ca nu pota impedece parteciparea suditiloru sei in rescol'a dalmatiana, pana ce pretin-siunile Dalmatianiloru nu voru fi impletite.

Turci'a inchisau una invoiola cu Anstri'a pentru a procede uniformu in contra rescolatiloru.

Conducatorulu esilatu alu Bulgariloru, Lusa Vu-colovici, esmisse din Odessa un manifestu cistra frati-si de sub jugulu turcescu, discundu:

„Fratilor! Momentulu decidiatoriu a sositu. Se simu precauti si pregatiti. Ori in catre privim, vedeni unu scopu inaintea toturora omeniloru. Trebuie se ne tredim odata si noi, cei ce gemem sub jugulu Turcului.

„Se incepem, fratiloru, lupta pentru neaternare. Se dovedim in momentele ispitei, ca suntem uniti, tari si precauti. Se nu ne lasam a si spariati prin naluce, se nu ne temem de dusmanii nostri, se incepem eu cu rugiu lupta, si invingerea va fi a nostra. (Acu Vucalovici se espectura contra prototiloru renegati, cari traescu namai pentru pantecele loru.)

„Voi sciti, fratiloru, ce insenma: a se lupta pentru lege si libertate. Toti cati au mani si pitore sanctose, merga din cetate in cetate, din satu in satu, lumineze, descepte poporulu, ca se se reseole se nu perdia tempu la indesertu, si poporulu sia siguru, ca dorintiele lui drepte se voru impletiti.“

Acte judiciale in caus'a Tofaleniloru es- posesiunati.

Literele donatiunali date in 1607 de Sigismundu Rakoczy, prin cari se dovedesce introducerea dreptului re-gescu (jus regium) in comun'a Tofaleu.

Nos Capitulum Cathedralis Ecclesiae Albensis in Transilvania, memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos in sequentiam ordinationis incliti Caesareo Regii in circulo A. Carolensi Tribunalis pro parte et in persona Georgii Moldovan, superioribus elapsis temporibus jobbagionis, in praesenti autem inhabitatoris possessionis Tofalva antea sedi siculicali Marus, nunc vero circulo Vásárhelyensi ingromatae, die 17-a octobris anni currentis 1859 sub 4977 civ. exaratae ac emanatae et ad Nos officiose transmissae, adhibita diligentissima actorum Capitularium disquisitione, regestrorumque ac indicum serio facta perlustratione, rei-venimus tandem litteras quasdam Donationales Sigismundi quondam Rakoczy, Transilvaniae Principis, super nova donatione possessionis Tofalva in sede siculicali Marus existentis, pro Egregio Ioanne Pataki, anno 1607 elargitas, e quibus jus regium in dictam possessionem Tofalva, alias hereditatem siculicam, olim inductum fuisse lucide pataret, quarum quidem litterarum tenor et verbalis continetia sequitur in his verbis:

„Nova donatio egregii Ioannis Pataki super possessione Tofalva, qui

sede siculicali Marus existente habita.

„Nos Sigismundus et. etc. memoriae etc., quod nos etc. Nobilis Ioannis Pataki de Tofalva, quae ipse ab ineunte aetate sua principibus Transilvaniae, praedecessoribus videliceter nostris, Nobis etiam, et huic Regno nostro in omnibus occasionibus, juxta possibilitatis sue exigentiam, fidelitem exhibuit et impedit, ac in futurum quoque exhibitus et impensurus est, totalem et integrum possessionem suam Tofalva nuncupatam, in sede siculicali Marus existentem, habitam ab eodem partim iure uxorio, partim vero iure emitio tentam et possessam, in cuius quieto et pacifico dominio ipse, a tempore adeptoris et consequentis ejusdem, prestis et nunc etiam persistere, litteris solum modo et litteralibus instrumentis superinde necessariis destitutus esse perhibetur. Totum et omne ius Nostrum Regium simul cum cunctis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet etc., praemissis, sicut praefertur, stantibus et se habentibus, memorato Joanni Pataki eiusque heredibus et poste ritatibus universis, novae Nostrae Donationis titulo, benigne dedimus, doravimus et contulimus, immo damus etc. iure perpetuo et irrevocabili tenendum, possideundam pariter et habendam, salvo iure alieno. Harum Nostrarum etc. quas nos etc. Datum in Enyed, die vigesima tertia Septembri 1607.“

Erantque hae Litterae novae Donationales Libro Regio eiusdem seruissimi quondam Transilvaniae Principis Sigismundi Rakoczy authentico, Nro IV signato, folio 163 modo praeviso insertae ac improcollatae.

Nos itaque taliter requisitarum et in Sacristia seu Conservatorio nostro capitulare reinventarum praesentium (?) Literarum Donationalium tenorem et continentiam de verbo ad verbum, sine diminutione, vel augmento, variationeque prorsus aliquali, praessentibus Litteris nostris inserentes, paria earumdem memorato Georgio Moldovan, pro iurium suorum tuitione ac defensione, ubioremque futuram ad cautelam necessaria, sub Sigillo nostro capitulari authentico, fideliter et conscientiosa extradedimus. Datum Feria sexta proxima ante Dominicam decimam novam post Pentecosten in diem vigesimam primam mensis Octobris incidente. Anno Domini millesimo octingentesimo quinquagesimo nono.

Collata et extradata per eosdem Capitulares.

Pentru ca cetatori nostri se se convinga, ca posesiunile din Tofalu nu au fostu de natura ereditatii siculice ci colonicale, si ca actorulu bar Carolu Apor nu a potutu se fia admisu dupa lege la juramentu pre basea dovediloru aduse de elu, vomu publica aci urmatorulu estrasu din fassiu-nile martoriloru G a z d a József, K i s s Lajos, I l i é s István si Emanuele Calianu, fostu preutu in Tofaleu. *

Gazda József martariscesc, ca a fostu deregatoriu de curte si carcelistu la Apor (ad I), ca nu cunosc pre toti incattii (ad II), ca nu scie, care sub ce numeru locu esce, cate robote a prestatu pana la 1848 si de ce natura au fostu acele robote (ad III); martorulu dice (ad IV), ca dupa facerea commasiunici, unii din Tofalenii s'au mutatu intralte sate; acesta impregiurare o scie din a audiu; mai departe dice, ca a auditu pre Apor dandu porunca, ca se se inchias cu toti omenii si (Cu cari omeni, ca ci elu avutu si in alte sate? Red.) contracte, dar elu nu fostu de fatia la inchisarea a celor u-a, a vediuta asemenea contracte la Bodoni Elek, dar' nu cunosc cuprinsulu loru; ad V, unde e vorba despre contracte pre unu anu, nu scie nimicu; ad VI, parte din audiu, ca n'are neci una valoare, parte nu scie de locu, cea ce era mai esentialu, adeca relatiunea de arenda. Ad VII, nu scie nimicu.

Kiss Lajos nu scie altu decat ca Tofalenii au facetu robote pana la 1848.

Martorulu Iliés István inca atesteza in favorulu Tofaleniloru, ca ci a) la inchisarea contractelor, a caroru esistintia o afirma, n'a fostu de fatia; b) a vediuta unele contracte dar' nu tote, si nu scie care la vediuta; c) nu scie, daca in tote seu in unele numai, si in care ar' fi statu conditiunea „pre unu anu“; d) dice ca trebuitu se fie conventiuni, fiindu ca asa era obiceiul si bunulu era comasatu (Curiosa atestare! Ce obiceiu? Dupa legile unguresci dinainte de 1848 nu era iertata a schimbă natura locului, a face din colonicale allodialul, a lu da ea contracte, a face din iobagi arendasi; astfel unele hota facau cei mai ticalosi dintre cioci, ut figura docet Red.); e) martorulu afirma mai departe, ca contractele le a facetu Bodoni Molnár seu Calianu festulu paroecu in Tofaleu (Cetatori nostri vorubinevoi a combinat acesta afirmare cu fassiu-nile lui Calianu, care va urma mai la vato. E de insemmata, ca inainte de 1848 fiu care iobagi facau unu felu de contractu cu Domnulu seu in ur-

*) Protocoolele despre fassiu-nile martoriloru mentionati sunt in manele noastre. D'in caus'a estensiunei loru, publicam numai partile cele esentiale. Red.

matoriulu modu: „Ti-dau mosfea caturui-a intrega seu diu-mete, pre langa doue dile cu boii seu cu palm'a, seu pre langa una dî de lucru in septemana.“ — „Primescu, mariea-ta!“ Asemene contracte voru fi facetu si Tofale-nii, dar' nu pre cum sustiene Apor. Red.

Martorulu Emanuele Calianu fostu paroecu in Tofaleu martiriscesc (ad III), ca Tofalenii au facetu done dile in septemana cu boii pana la 1848; dice (ad IV) ca dupa face ea comasatiunei in 1841 Petru Vetianu, Teodoru Szabó si Luca Moldovanu s'au mutatu in alte sate (Da, fiindu ca Apor li rapă una parte din moscile loru cu oca-siunea comasatiunei. Red.), dar' preste unu anu s'au reintorsu si n'au facetu contracte pre unu anu; ad V. dice, ca a vediuta contractul lui Simon Gaboru, care a capetatu mosfea „nicht auf ein Jahr, sondern auf ewige Zeiten, als colonial Unterthan.“ (Asidara Iliés minte, ca ar' fi vediuta contracte pre unu anu; a vediuta pote acestu contractu, care suna „auf ewige Zeiten.“ Red.); ad VI. dice, ca Apor a luat mosfea lui Teodorou Bouariu cu oca-siunea comasatiunei, pentru care i-a datu altu ca unu „colonical Unterthan auf immerwährende Zeiten“; preutul a fostu de facerea acestui contractu. Ad VII. martiriscesc, ca nu scie nimicu despre contractul pre unu fanu intre Ionu Moldovanu si Apor, dar' scie, ca Ionu Moldovanu a capetatu mosfea sa ca iobagi cu multi ani inainte de 1848, tote acestele scie din propriu experientia, fiindu paroecu in Tofaleu. La intrebările speciali (besondere Fragen) preutul continua a spune ca cu oca-siunea comasatiunei, Apor a schimbatu moscile dupa placu, dar' nu e adeveratu, ca le a data omeniloru spre folosintia tem-purava.

In protocolu din 30 octobre 1860 stă, ca cativa mosfe s'au schimbatu in 1841, ince colonii au capetatu moscile cele nove totu cu dreptulu loru vechiu de iobagi.

D'in aceste fassiu-ni se poate vedea, cumca d'intre aceste patru martori cei doi d'antaiu martiriscesc mai multu pre langa Tofalenii seu nemicu; alu treile-a in parte pentru Tofalenii, in contra-oru nemicu, fiindu ca nu pota areta cu numele pre nice unu Tofalenu, care aru fi inchisau contractu pre unu anu; martorulu alu patrule-a fassiu-néza intru tote in favorulu Tofale-niloru.

Este dura chiaru, ca Apor ar' fi trebuitu nu numai eschisa de la depunerea juramentului ei chiaru reiciatu cu actiunea sa din capulu locului. Daca este vorba de una diumetate de proba, acesta este de sigura a Tofaleniloru; in casu celu mai reudar' ar' fi fi ebuitu lasati Tofalenii la juramentu, dovedindu-se prin unu martor (preutul Calianu) pre deplinu relatiunea iobagesea intre actoru si incti.

Dar' nu era de lipsa nece acesta, pentru ca de si Iliés afirma a fi esstatu contracte, elu nu cunosc cuprinsulu loru, era paroecu ni spune, ca acele contracte au sunat „pre vecie“ (auf ewige Zeiten), asiile dara Tofalenii au fostu iobagi.

Au do atiunca de sub Racot? Conscrip-tiunea din 1819/20? Platirea contributiunii? si pre-starea robotelor de 2 dile in septemana nu atestedia in destulu colonicaturu locuitoriloru din Tofalu?

Au juramentulu celu vagu si fara de pare-chia alu lui Aporu, poe ave ceva potere atestatoria?

In numerulu venitoriu vomu publica conscrip-tiunea din 1819/20, din carea se va vedea apriatu, ca Tofalenii au fostu iobagi, si ca atari au avutu si ei dreptulu de rescumperare.

VARIETATI.

** (Dlu Vasiliu Popu) vice-notariu alu cottului Dabâca cascigâ asta-di gradulu de doctore in dreptu la universitatea de Pest'a. Era Dlu Florianu Co-cianu din cottula Satu-Mare depuse ieri censur'a ad-ocatiale din legile comuni. Felicitam pre ambii teneri romani!

** (Sunt numiti) DD. Augustinu Ladai, fostu jude la tab'a regescu in Tergu-Muresiului si Ionu Puscariu, pana acum jude supra-numerari la curtea de cassatiune, jude ordonari, Gabriela Mihali, fostu consiliariu de locuientintia, jude supranume-riku, toti la curtea de cassatiune.

** (Semne reie.) Mai multe scaune, spuse „Pester Lloyd“, si mai alesu cercurile: Csik-Gyergyó si Három-Miklós urgitara la ministeriul de aperare, ca in locu de unu batalionu de boni e di se li trimită cate doue dreptu garnisona.

Proprietariu si editoriu: Aleșandru Romanu.
Redactoru respundietoriu interim.: Ionu Porutiu.